

Изденүүчү Осмоналиева Сабира Чоёновнанынын “Жогорку окуу жайларынын педагогика факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруунун илимий-дидактикалык негиздери” деген темадагы кандидаттык диссертациялык иши боюнча И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин жана Жусуп Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин алдындагы педагогика илимдеринин доктору (кандидаты) окумуштуулук даражасын изденип алуу боюнча уюштурулган Д 13.23.673 диссертациялык кеңешинин эксперттик комиссиясынын

БҮТҮМҮ

Эксперттик комиссиянын мүчөсү: педагогика илимдеринин доктору, профессор Ж.А.Чыманов.

Изденүүчү Осмоналиева Сабира Чоёновнанын “Жогорку окуу жайларынын педагогика факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруунун илимий-дидактикалык негиздери” деген темадагы 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигине ылайык педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациялык ишин карап чыгып, диссертация тууралуу төмөнкүлөрдү ырастайт.

Диссертациялык кеңешке диссертацияларды коргоого кабыл алуу укугу берилген адистикке иштин дал келиши.

Изденүүчү Осмоналиева Сабира Чоёновнанын “Жогорку окуу жайларынын педагогика факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруунун илимий дидактикалык негиздери” деген темадагы кандидаттык диссертациясы диссертациялык кеңештин профилине туура келет.

Иште 13.00.02 - окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистигинин паспортуна толугу менен жооп берүүчү алиппе, кыргыз тили сабагында башталгыч класстын окуучуларынын жазуу маданиятын калыптандыруунун негиздерин ачыктоого арналган.

Кыргыз Республикасынын жогорку окуу жайларынын педагогикалык факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандырууну үйрөтүүнүн теориялык негиздерин талдоо, илимий ыкмаларын иштеп чыгуу жана эксперименталдык текшерүү.

Изилдөөнүн милдеттери:

- Башталгыч класстын болочок мугалимдеринин профессионалдык педагогикалык даярдыгына байланыштуу маселелерге иликтөө жүргүзүү жана аларды жалпылаштыруу.

- Кыргыз тили, алиппе жана окуу предметтери аркылуу студенттин окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруу боюнча профессионалдык даярдыгын калыптандыруу боюнча эксперименталдык иштердин натыйжалуулугун аныктоо;

- Кыргыз тили, алиппе жана адабий окуу предметтери аркылуу болочок мугалимдин окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруу боюнча профессионалдык даярдыгын калыптандырууда алынган жыйынтыктардын, тыянактардын негизинде практикалык сунуштарды даярдоо.

Диссертациялык изилдөөнүн актуалдуулугу.

Кыргыз коомунда жаңылануу жараянынын интенсивдүү өнүгүшү социо-экономикалык, социо-маданий өзгөрүүлөр менен коштолуп, коомдо социалдык заказ менен билим берүүнүн негизги принциптерин жаңыча түшүнүү зарылдыгы байкалууда. Жаңы реалдуулуктарда мектеп окуучуларынын жазуу маданиятын калыптандыруу өтө актуалдуу маселелерден болууда. Ушуга байланыштуу, окутуунун бардык этаптарында башталгыч класстын окуучуларынын тилдик компетенттүүлүгүнүн көрсөткүчтөрүнүн бири болуп, жазуу маданиятын калыптандыруу эсептелет. Окумуштуулардын изилдөөлөрүнүн натыйжасы көрсөткөндөй, жогорку класстарда бул көндүмдү калыптандыруунун ийгиликтүүлүгү биринчи кезекте баштапкы жалпы жана негизги жалпы билим берүүнүн ортосундагы уланмалуулукту (преемственность) ишке ашыруудан көз каранды болсо, биздин изилдөөбүз дал ошол баштапкы жалпы билим берүү, тактап айтканда,

кенже мектеп окуучуларынын жазуу маданиятын калыптандырууда негизги роль ойногон башталгыч класстын мугалимдеринин жазуу маданиятын талапка ылайык калыптандыруу болуп саналгандыктан, учурдун көйгөйлүү маселеси катары тандалды. Ошентип, кыргыз коомунун жогорку окуу жайларынын педагогика факультеттеринин студенттерине окуучулардын жазуу маданиятын социалдык-педагогикалык деңгээлде калыптандырууну үйрөтүүдөгү актуалдуулуктардын бири, жогорку деңгээлдеги коммуникативдүү жана компетенттүү, социо-маданий чөйрөдө ийгилик, натыйжа. жарата алган адис мугалимдерди калыптандыруу саналат. Жогорку окуу жайларынын педагогика факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандырууну үйрөтүүнүн методун талдоодо коомдун, тактап айтканда, мектеп системасынын талабын канааттандыра албаган көрүнүштөрдү аныктоого мүмкүндүк берди. Кенже мектеп окуучуларына жазуу маданиятын үйрөтүү маселелерине арналган илимий эмгектердин көптүгүнө карабастан (Р.С.Панова, И.В.Мартынова, Е.М.Куланина, В.А.Илюхина, И.А.Батманов, Г.А.Бакулина, Г.В.Чиркина Ата мекендик окумуштуулардан Г.Т.Жаманкулова, К.Ашыралиев, К.Сартбаев, С.К.Рысбаев, Б.Рысбекова ж.б.) окуучулардын жазуу маданиятындагы ийгиликтер белгиленет. Изилдөөнүн жүрүшүндө белгилүү болгондой көптөгөн илимпоздор кенже мектеп курагындагы окуучулардын жазуу маданиятын өнүктүрүүнү сабаттуулуктун алгачкы кадамы катары карашат. Башталгыч билим берүүнүн алгачкы этаптарындагы жазуу маданиятын калыптандыруу үчүн баланын курактык психикалык-физиологиялык өнүгүүсүнүн өзгөчөлүктөрүн эске алуу зарыл. Андыктан болочоктогу башталгыч класстын мугалимдеринин даярдыгы эң биринчи мааниге ээ. Башталгыч класстын мугалиминин же жогорку окуу жайларындагы педагогика адистигинин студенттеринин педагогикалык потенциалы - анын башталгыч класс окуучусунун сабаттуу жазуу маданиятын натыйжалуу калыптандыруу ишинде гана толук ачылышы мүмкүн. Ушундан улам ар бир педагогикалык жогорку окуу жайынын жана орто кесиптик окуу жайынын педагогикалык

факультетинин студенттин окуучунун жазуу маданиятын (каллиграфиясын) калыптандыруу, өнүктүрүү багытында кесиптик компетенттүүлүгү калыптандырылышы зарыл, андагы окуу-тарбия процесси да мына ушуга багытталышы керек. Окумуштуулардын пикирине ылайык, окуучунун баштапкы билим алуу мөөнөтүндө жазуу маданиятын толук өздөштүрбөстөн артта калуусунун ордун кийин толтурууга болбойт, ал эми артта калуу аны жеңүү үчүн кыйла татаал жана атайын аракеттерди талап кылат. Мындай көрүнүш кол жазма сулуулугу калыптанбаган абалда студенттерге көбүрөөк тиешелүү. Кенже мектеп окуучуларынын жазуу маданиятын калыптандыруу боюнча иш алып барууда окуучулардын жазуу техникасын бекем өздөштүрүү баскычынан мурда болушу керек деген божомол жазууну үйрөтүүнүн салттуу баскыч системасынын негизи болуп, биринчи этапта жазуу техникасын калыптандыруу маселеси чечилсе, ал эми экинчи этапта жазуу маданиятын өнүктүрүү боюнча иш алып барууга болот, анын алкагында сүйлөө жана жазуу тилин түзүүдө алдыңкы болуп грамматикалык көндүмдөр эсептелет, ал эми функционалдык жагына экинчи даражадагы роль берилет. Мындай окутуунун натыйжасында кенже мектеп окуучусу жазуу тилинин жана маданиятынын түзүлүшүн, анын билим берүү эрежелерин жакшы өздөштүрөт, бирок аны турмуштук деңгээлде колдоно албайт. Илимий-методикалык деңгээлдеги актуалдуулук болуп, кенже мектеп курагындагы окуучулардын жазуу маданиятын үйрөнүүсүнүн учурдагы стратегиялары өзгөрүлгөн социалдык шарттарга айрым учурларда ылайык келбегендиги саналат. Ушуга байланыштуу инсанга багытталган билим берүү шарттарында, ошондой эле кенже мектеп жашындагы психоллингвистикадагы кепти өнүктүрүүнүн аяктоочу мезгили катары таануу менен кенже мектеп окуучуларынын жазуу тилин жана жазуу маданиятын окутуунун алгачкы стадиясында калыптандыруу үчүн шарттарды түзүүнүн методдорун максаттуу издөө жана ишке киргизүүнүн объективдүү зарылдыгы кескин өсүүдө, ал программалык талаптар менен кенже мектеп окуучуларынын жазуу тилин жазуу маданиятын өнүктүрүүнүн реалдуу деңгээлинин ортосундагы карама-каршылыктарды

жоюуга мүмкүндүк берет. Илимий-теориялык актуалдуулугу катары педагогикалык факультеттердин студенттерине болочоктогу окуучусунун сабаттуулугун жоюу маселесин изилдеген эмгектердин санынын аздыгы. Ошол себептүү учурда каллиграфия маселесинде бир катар көйгөйлүү жагдайлар көп эле кездешет. Кыргыз Республикасынын Президентинин 2022-жылдын 5-октябрында билим берүү кызматкерлеринин алдында сүйлөгөн сөзүндө “Улуттук маданиятты өркүндөтпөй туруп биздин элдин социалдык абалын жакшырта албайбыз. Маданият – мамлекеттин жана улуттун уңгулуу маңызы, идеологиясы”, - (<https://reporter.kg/zhaparov-madaniyat-mamleketтин-uluttun-ideologiyasy/>) деп жөн жерден айткан эмес. Андан сырткары “Мамлекеттик тилди өркүндөтүү жөнүндөгү” Жарлыгынын талаптарын ишке ашыруу; кыргыз тилинин, адабиятынын алиппе жана окуу сабактарынын педагогикалык, дидактикалык, илимий-методикалык маанисин көтөрүү; ар бир окуучунун мектептин алгачкы жылдарынан тартып туура сүйлөй билишин, туура жана сабаттуу жаза билишин, буга карата анын жеке муктаждыгын калыптандыруу маселелери да Кыргыз Республикасынын Президенти тарабынан көтөрүлгөн. Мындай маселелерге чет элдик окумуштуулар Д.Б.Эльконин, Н.А.Федосова, Л.С.Славин, М.М.Кашина, Г.И.Карнаухова, Т.С.Комарова, В.А.Ильюхина сыяктуу окумуштуулар да эмгектерин арнашты. Кыргыз педагогикасы аталган маселени системалуу түрдө изилдебесе да айрым эмгектери менен белгилүү окумуштуулар катары К.Сартбаевди, Б.Рысбекованы, С.Рысбаевди, С. Сакиеваны, В.Мусаеваны, А.Акунованы, А.Мураталиеваны, Б.Кубаталиеваны, А.Абыканованы, М.Асаналиеваны белгилей кетүүгө болот.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу.

*Республиканын жогорку окуу жайларынын педагогикалык факультетинде окуп жаткан студенттердин, башталгыч класстардын болочок мугалимдеринин окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруу ишиндеги профессионалдык педагогикалык даярдыгынын деңгээли

аныкталгандыгында, анын маани-маңызы жана структуралык түзүмү такталгандыгында;

- Башталгыч класс окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруунун жогорку деңгээли жана болочок педагогдорду даярдоону өркүндөтүүнүн жолдору күчөтүлүп, педагогикалык чыгармачылыктын ролу, окутуу процессинин индивидуалдаштыруу, анын профессионалдык педагогикалык ишмердүүлүктүн тилдик, алиппе, адабий окуу жана башка түрлөрү менен интеграциялоого жасалган аракеттер;

- Окуучунун жазуу маданиятын калыптандырууда студенттердин профессионалдык педагогикалык даярдыгын жогорулатуунун каражат жана форма, метод жана натыйжалуу технологияларын иштелип чыгып, текшерүүдөн өткөрүлүшү;

- Башталгыч класс окуучусунун жазуу маданиятынын жекелик (индивидуалдык) мүнөздөрү эске алынып, окутуунун педагогикалык технологиялары (когнитивдик, коммуникативдик, рефлексиялык, аксиологиялык, социомаданий) сунуш кылынды;

- Жазуу маданиятын калыптандыруунун структуралык түзүмдөрү иштелип, кыргыз тили, алиппе жана адабий окуу сабактарында түзүлгөн окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруудагы педагогикалык жана методикалык шарттардын көрсөтүлүшү;

Диссертацияда чыгарылган ар бир илимий жыйынтыктын (жобонун) жана изденүүчүнүн корутундусунун жаңылыгынын деңгээли.

Бүгүнкү педагог жалпы адамзат иштеп чыккан маданий баалуулуктарды муундан-муунга өткөрүп берүүдө жана ал маданий баалуулуктарды тарбия ишинде, билим берүү тармагында кыйшаюусуз жетекчиликке алуучу негизги фигура болуп саналат. Изилдөөдө каралган башталгыч класстардын мугалимдеринин педагогикалык ишмердүүлүгү, алардын жогорку деңгээлдеги педагогикалык даярдыгы менен, маданияты менен тыгыз

байланышта каралуучу жана ошого негизделген абалда болочок мугалимдин индивидуалдык мүнөзүнүн негизи катары каралышы.

2. Профессионалдык педагогикалык маданият – коомдун өнүгүүсү менен өзгөрүп, анын муктаждыктарын, кызыкчылыктарын, баалуулуктарын, идеаларын чагылдырып турган тынымсыз кыймылдагы динамикалуу көрүнүш, экендиги көрсөтүлдү.

3. Профессионалдык педагогикалык даярдыктын же маданияттын структуралык түзүмүндө (курамында) болгон аксиологиялык, чыгармачылык, коммуникативдик, технологиялык компоненттерди камтыган жана буга чейин белгилүү болгон ыкмалардан айырмаланып, биз тигил же бул элементтин белгилүү бир педагогикалык кырдаалга карата колдонулушунун ролун көрсөткөн системаны түзүү зарылдыгы бар экендигин белгилейбиз. Педагогикалык тажрыйбаны жалпылоонун негизинде анын структуралык түзүмдөрүн ажыратабыз: когнитивдик, аксиологиялык жана рефлексиялык, коммуникативдик, социомаданий параметрлери каралат.

4. Кыргыз тили, адабий окуу жана алиппе сабактарында болочок мугалимдин педагогикалык даярдыгын жана маданиятын калыптандыруу окуу материалын индивидуалдаштыруу жана дифференциациялоо жолу менен камсыздалат; интеграциялык процесстер жана предмет аралык байланыштар (кыргыз тили менен) системасын колдонуу; педагогдун чыгармачылыгынын катнашын көбөйтүү аркылуу, мында болсо интуиция, тапкычтык, ойлоп табуучулук, сабактын жүрүшүндөгү ар кандай тапшырмаларды ийгиликтүү чече билүү жөндөмү негизги планга чыгат.

5. Кыргыз тилиндеги, адабий окуудагы жана алиппедеги кызыктуу материалдарды тилдин, карым-катыштын өзгөчө формасы катары активдүү колдонуу башталгыч класстардын болочок мугалиминин өзүнүн профессионалдык даярдыгын калыптандыруу жана өнүктүрүүдөгү натыйжалуу шарт. Адабият жана искусствонун башка түрлөрүнүн тилине таянуу менен социомаданий феноменди түшүнүү максатында класстагы ар

бир окуучунун жазуусунун индивидуалдык формалары, алар менен баарлашууну активдештирүү үчүн заманбап технологияларды колдонуу зарылдыгы бар, башталгыч класс окуучусунун өзү тарабынан класстан тышкары иш-чараларда, үйдө жасалган, алардын өзүн-өзү жана ата-энени окутуу, тарбиялоого болгон умтулуусун өстүргөн материалдарды сабактарда колдонуу тууралуу сунуштар.

Алынган жыйынтыктардын практикалык баалуулугу.

- Башталгыч класс окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруу боюнча педагогикалык-методикалык шарттардын бул изилдөөдө сунушталган комплекси кыргыз тили, алиппе жана адабий окуу сабактарында жогорку деңгээлдеги педагогикалык даярдыкка ээ болгон педагогдорду даярдоо процессинин натыйжалуулугун арттырат;

- Окуучунун жазуу маданиятын калыптандырууда болочок мугалимдин профессионалдык педагогикалык даярдыгын арттыруу, өстүрүүнүн иштелип чыккан жана тажрыйбада сыналган натыйжалуу формалары жана методдору изилдөөдөгү проблемаларды чечүүгө өбөлгө болот жана педагогдорду даярдоодо колдонууга толук жарамдуу;

- Изилдөөнүн жыйынтыктары педагогикалык профилдеги ар кандай окуу жайларындагы жана факультеттердеги кыргыз тили, алиппе жана адабий окуу сабактарында окутуучунун ишинде колдонулса болот.

Диссертациясынын материалдары төмөндөгү документтерде, материалдарда жана иштелмелерде колдонулган:

- УАК талап кылган илимий-педагогикалык басылмаларда чагылдырылган;
- Илимий-практикалык конференцияларда баяндамалар жасалган;
- Сабактар, тренингдер өткөрүлгөн;
- Педагогикалык эксперименттерде текшерилген.

Осмоналиева Сабира Чоёновнанын диссертациясынын материалдарын ишке ашыруунун жыйынтыктары боюнча төмөнкүдөй оң натыйжалар алынган:

1-натыйжа. Башталгыч класстардын болочок мугалимдеринин окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруу жана өзүнүн профессионалдык педагогикалык маданиятынын калыптануу проблемаларына методологиялык жалпы изилдөө жүргүзүлгөн жана жалпылаштырылган.

Башталгыч класстардын болочок мугалимдеринин окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруусу жана адис катары өзүнүн профессионалдык педагогикалык маданиятынын өзгөчөлүгү-анын ээ болгон билимдеринен, билгичтиктеринен жана көндүмүнөн башка да анын балдар, коом, окуучулары менен болгон жеке мамилесин түптөгөн инсандыгы (личность) жана анын профессионалдык-педагогикалык маданиятынын деңгээли. Адис катары жалпы маданияттын бир бөлүкчөсү болуу менен ал коомдун саясий, экономикалык жана идеологиялык турмушу менен тыгыз байланышта болот. Коомдук турмуштун көрүнүшү катары ал профессионалдык педагогикалык ишмердүүлүктүн ар кандай жактарын, түрлөрүн камтыйт, татаал болгон иерархиялык динамикалык системаны түзөт. Профессионалдык-педагогикалык ишмердүүлүктүн структуралык составдык курамында философиялык, социалдык-тарыхый, социомаданий, социалдык-педагогикалык, этникалык жана этнологиялык принциптер менен мамилелер жатат.

2-натыйжа. Мектептин башталгыч класстарында каллиграфияны, кыргыз тилин, алиппени жана адабий окууну үйрөтүү процессинде болочок мугалим – студенттердин адис катарында өздөрүнүн профессионалдык педагогикалык маданиятын калыптандыруунун жолдору аныкталып, натыйжалуу деп эсептелген каражаттары иштелип чыккан.

Жогорку окуу жайлардын педагогика жана башталгыч билим берүүнүн методикасы факультеттеринде каллиграфияны, кыргыз тилин, алиппени жана адабий окууну үйрөтүү процессинде баарынан мурда анда окуп билим алып жаткан студенттин оозеки жана жазуу кебин калыптандыруу зарылдыгы чыгат. Анын ошол тилди өздөштүрүүсү, тилдин грамматикасын натыйжалуу өздөштүрүүсү, педагогиканын, дидактиканын жана методиканын теориясы менен практикасын мыкты билүүсү-алардын балдарга болгон урмат-сый мамилесин калыптандырат, бул болсо өз кезегинде ар кандай курактагы (айрыкча, кенже курактагы) балдар менен баарлашууга, эркин сүйлөшүүгө жол ачат. Ушунусу менен ал өзүнүн профессионалдык педагогикалык маданиятын туура калыптандырат.

3-натыйжа. Башталгыч класстардагы каллиграфия, кыргыз тили, алиппе жана адабий окуу предметтери аркылуу педагогикалык факультетинин студентинин (болочок мугалимдин) окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруу жана адис катары өзүнүн профессионалдык педагогикалык маданиятын калыптандыруу боюнча эксперименталдык иштердин натыйжалуулугу көрсөтүлгөн.

4-натыйжа. Мектептин башталгыч класстарында каллиграфия, кыргыз тили, алиппе жана адабий окуу предметтери аркылуу болочок мугалимдин окуучусунун жазуу маданиятын калыптандыруу жана анын адис катары өзүнүн профессионалдык педагогикалык маданиятын калыптандыруу боюнча алынган жыйынтыктардын, тыянактардын негизинде практикалык сунуштар даярдалган.

Изилдөөнүн негизги мазмуну төмөндөгү эмгектерде чагылдырылган:

1. Сакиева С.С., Осмоналиева С.Ч. Профессор Каратай Сартбаевдин эмгектеринде орфографиялык сабаттуулукка үйрөтүү маселелеринин изилдениши. Илим. Билим. Техника. 2023. № 1 (76). С. 152-156. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=50354282>

2. Осмоналиева С.Ч., Сакиева С.С. Башталгыч класстын окуучуларынын жазуу маданиятын калыптандыруунун педагогикалык шарттары Федералдык мамлекеттик бюджеттик жогорку билим беруу мекемеси "Россия мамлекеттик социалдык университетинин" Кыргыз Республикасынын Ош шаарындагы филиалынын жарчысы. 2023. № 1 (27). С. 204-210. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54597516>
3. Осмоналиева С.Ч., Сакиева С.С. Башталгыч класстын окуучуларына жазуу маданиятын калыптандырууну үйрөтүүнүн актуалдуулугу Федералдык мамлекеттик бюджеттик жогорку билим беруу мекемеси "Россия мамлекеттик социалдык университетинин" Кыргыз Республикасынын Ош шаарындагы филиалынын жарчысы. 2023. № 1 (27). С. 211-217. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=54597517>
4. Осмоналиева С.Ч. Жогорку окуу жайларынын педагогика факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруунун үйрөтүүнүн актуалдуулугу. Эл агартуу. 2022. № 7-8. С. 36-42 <https://cloud.mail.ru/public/VhJd/EHrAM67MV>
5. Сакиева С.С., Осмоналиева С.Ч. Башталгыч класстагы адабий билим берүү (адабий окуу предметинин мисалында) Alatoo Academic Studies. 2022. № 4. С. 110-116. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=50277615>
6. Тажибаева Ж.К., Осмоналиева С.Ч. Инсанды калыптандыруудагы психологиялык, педагогикалык аспектилер. Вестник Жалал-Абадского государственного университета. 2021. № 2 (47). С. 98-103. [file:///C:/Users/user/Downloads/2021-2%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2021-2%20(1).pdf)
7. Шишкараева А.К., Осмоналиева С.Ч. Преемственность дошкольного образования в обучении учащихся начальных классов. Вестник Жалал-Абадского государственного университета. 2021. № 4 (49). С. 1. [file:///C:/Users/user/Downloads/2021-4%20\(4\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2021-4%20(4).pdf)
8. Sakieva S.S., Osmonaliev S.Ch. LITERARY READING: READING SKILLS, THEORY AND PRACTICE. Известия Кыргызской академии образования. 2020. № 2 (51). С. 191-196. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=42311358>
9. Сакиева С.С., Осмоналиева С.Ч. Башталгыч класста сөз өстүрүүнүн изилдениши, тажрыйбалары. Alatoo Academic Studies. 2020. № 2. С. 28-35. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44236686>
10. Сакиева С.С., Осмоналиева С.Ч. Башталгыч мектепте адабий окууга үйрөтүүнүн методикасынын изилдениши. Alatoo Academic Studies. 2020. № 3. С. 54-61. <https://www.elibrary.ru/item.asp?id=44451160>
11. Темирбаева Г.К., Матисакова А., Осмоналиева С.Ч. Причины ухудшения памяти и пути улучшения его совершенствования. Вестник Жалал-Абадского государственного университета. 2016. № 2 (33). С. 2016-2.pdf
12. Ташкенбаева Ф.Р., Ураимов К.М., Мокуева Н.Ш., Осмоналиева С.Ч. Күнүмдүк сабак – бир чыгармага тете же бир күндүк сабактын иштелмеси жөнүндө. Bulletin Jalal-Abad State University. 2013. № 1 (27). С. 2013-1-2.pdf

13. Сакиева С.С., Мамбетова М.К., Осмоналиева С.Ч. Традиция и инновация в обучении литературы (1-статья) Известия ВУЗов (Кыргызстан). 2005. № 4. С. 40-42.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=26453313>
14. Сакиева С.С., Осмоналиева С.Ч., Тобокелова С.А. Традиция и инновация в обучении кыргызского народа (2-статья). Известия ВУЗов (Кыргызстан). 2005. № 4. С. 180-181.
<https://www.elibrary.ru/item.asp?id=26453351>

Авторефераттын диссертациянын мазмунуна дал келиши.

Автореферат кайрадан иштелиши зарыл.

Айрым мүчүлүштүктөр:

Сабира Осмоналиеванын диссертациялык ишин коргоого сунуш кылуу үчүн төмөнкү мүчүлүштүктөр милдеттүү түрдө ондолушу керек деп эсептейбиз.

1. Иштин II главасы “Изилдөөнүн материалдары жана методдору. Педагогикалык эксперимент” деп аталат. Аталыштагы “педагогикалык эксперимент ашыкча, алып салуу керек.

Главанын биринчи параграфы “Башталгыч класстын окуучуларынын жазуу маданиятын калыптандыруунун формалары жана методдору” деп аталып, кийин 72-92-беттерин ээлейт. Параграфтын мындай аталышы жана андагы маалыматтар бул главага туура келбейт. Параграф “Изилдөөнүн материалдары” деп аталып, ал боюнча маалыматтар берилиши зарыл. Демек, 2-главанын 1-параграфы толугу менен жаңыдан иштелип чыгышы шарт.

Бул эксперттин субъективдүү пикири эмес, ал мындай иштерге УАКтын койгон талабы.

2. “Жалпы корутунду” (153-156-беттер) менен “Практикалык сунуштар” (156-158-беттерде 10 пункт) кайрадан, талапка ылайык иштелип чыгыш керек.

3. Коргоого коюлуучу жоболор (10-11-беттер) кайра иштеши талап кылышы талап кылынат.

4. Педагогикалык эксперименттик иштерди толуктоо, конкреттүү зарылдыгы бар.

Жетектөөчү уюмду, расмий оппоненттерди дайындоо жөнүндө сунуштун негиздүүлүгү.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы жетектөөчү мекеме катары Ош МПУнун Башталгыч, мектепке чейинки билим берүүнүн теориясы жана методикасы жана кыргыз тили жана адабияты кафедрасын сунуштайт. Аталган кафедрада сунушталган илимдин тармагы боюнча илимдин доктору, 8 кандидаттары: Зулуев Б.Б. Б - педагогика илимдеринин доктору, профессор (13.00.01); Касымбеков Э.А.- педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.01); Миңбаева К.Б. - педагогика илимдеринин кандидаты, доцент

(13.00.02); Байышова Г.Ж. - педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02); Мадраимов С. - педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02); Арынбаев Э,К. - педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02); Абдывасиева З. - педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02); Турдубаева К.Т. - педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02), МинбаеваК.Б.- п.и.к. (13.00.02 кыргыз адабияты), Мондошов Ш.М. педагогика илимдеринин кандидаты, доцент (13.00.02 кыргыз тили), Джумаева Ж.Т.- филология илимдеринин кандидаты, Токтосунова А.Т. - филология илимдеринин кандидаты, Танаева Н.Т- филология илимдеринин кандидаты, Келдибай кызы М.- филология илимдеринин кандидаты ж.б. адистер эмгектенет.

Эксперттик комиссия расмий оппоненттер катары төмөнкү адистерди сунуш кылат.

Биринчи расмий оппонент катары тилин окутуунун теориясы менен практикасы боюнча адис Ж.Баласагын атындагы Кыргыз Улуттук университетинин филологиялык билим берүү кафедрасынын профессору, педагогика илимдеринин доктору Ж.А.Чымановду сунуш кылат (13.00.02). Анын эмгектери: 1.Тил илимине киришүү. -Бишкек, 2001.; 2.Кыргыз тилин окутуунун теориясы жана практикасы.-Бишкек, 2009.; 3.Кыргыз тилин эне тили катары окутуунун методологиясы.-Бишкек, 2015.; 4. Кыргыз тилин (мамлекеттик тил) окутуунун методикасы.-Бишкек,2016.

Экинчи расмий оппонент катары кыргыз тилин окутуунун теориясы менен практикасы боюнча адис педагогика илимдеринин кандидаты, доцент ОшМУнун Квалификацияны жогорулатуу борборунун директору Джороев Ташболот Абдыхайымовичти сунуштайт (13.00.02). Анын эмгектери: 1. Кыргыз тили, окутуу өзбек тилинде жүргүзүлгөн мектептердин 6-классы үчүн окуу китеби.-Ош, 2001.2. Кыргыз тилин үйрөнөмүн, окутуу өзбек тилинде жүргүзүлгөн мектептердин башталгыч класстары үчүн окуу куралы.-Ош, 2001. 3. Кыргыз тили.Окуу китеби.-Бишкек, 2008.; 4. Кыргыз тили.Окуу китеби.-Бишкек, 2012.; 5. Кыргыз тили, практикалык курс.-Бишкек, 2020.;6. Окуучулардын өзүн-өзү таанып билүүсү жана жеке өнүгүү курсунун сабактары.-Бишкек, 2021.; 7. Келчи, балам, жаныма. Жаңылмачтар аркылуу балдарды өнүктүрүү.Окуу-методикалык колдонмо.-Ош, 2022.;8. Келчи, балам, жаныма. Табышмактар аркылуу балдарды өнүктүрүү.Окуу-методикалык колдонмо.-Ош, 2022.; 9. Келчи, балам, жаныма. Жомоктор аркылуу балдарды өнүктүрүү. Окуу-методикалык колдонмо.-Ош, 2022.; 10.Балдар адабиятын колдонуу аркылуу үй-бүлөлүк окуу маданиятын калыптандыруу. Наука, новые технологии и инновации Кыргызстана, №3, 2023.

Диссертациялык кеңештин эксперттик комиссиясы, сунуш кылынган документтерди карап чыгып, И.Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетине жана Ж.Баласагын атындагы улуттук университетине караштуу Д. 13.23.673 диссертациялык кеңешине 13.00.02 - окутуунун жана

тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн изденүүчү Осмоналиева Сабира Чоёновнанынын “Жогорку окуу жайларынын педагогика факультетинин студенттерине окуучунун жазуу маданиятын калыптандыруунун илимий-дидактикалык негиздери” деген темадагы диссертациясын аталган мүчүлүштүктөрдү оңдоо менен кабыл алууну сунуш кылат.

Эксперттик комиссиянын мүчөсү,
Ж.Баласагын атындагы Кыргыз улуттук университетинин
филологиялык билим берүү кафедрасынын профессору,
педагогика илимдеринин доктору

Чыманов Ж.А.

П.и.д., профессор Ж.А. Чымановдун колун тастыктайм

КБнын жетектөөчү адиси

Н.Б. Баласагын

Н. Курманбаева

Дата постановки
заключения в ДС ДБ.23.673
14 мая 2024г
Ф.сир. О. Омурбаева

И. АРАБАЕВ атындагы Кыргыз Мамлекеттик Университети
Кыргызский Государственный Университет им. И. Арабаева

КОЛ ТАМГАСЫН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ

Н.Б. Баласагын